

Bronislaw Malinowski'nin Kültür Teorisi

Fatih AMAN*

Özet

Bir toplumu anlamak o toplumun kültürünü anlamaya bağlıdır. Özellikle “her toplumun kendine özgü olduğu” gerçeği kültür konusunda birçok araştırmanın yapılmasını sağlamış ve kültürel araştırmaları daha da ilginç kılmıştır. Bu araştırmalardan birisi de Bronislaw Malinowski’ye aittir. O, kültürün kökeniyle ilgilenmiş, kültürün fonksiyonlarını tanımlamış, kültürel araştırma tekniklerini ilk defa bilimsel ölçütlerle ortaya koymuş ve eleştirileriyle toplamda bir kültür teorisi oluşturmuştur. Malinowski’nin bu teorisi sosyolog ve sosyal antropologlar tarafından önemli görülmüş, bazı yönlerden de eleştirilmiştir.

Abstract

The Cultural Theory of Bronislaw Malinowski

Understanding a society depends on understanding its culture. The fact that “each society is unique” provided a ground for many studies to be done, and made these studies interesting. Among others, works of Bronislaw Malinowski stand out. He was interested in the origins of culture, defined functions of culture, for the first time revealed the techniques of cultural research scientifically, and in total created a theory of culture. Although his theory has been criticized in some ways, it is of importance for sociologists and social anthropologists.

* Ondokuz Mayıs Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi,
f.aman@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Bronislaw Malinowski, Kültür, Kültür Teorisi.

Key Words: Bronislaw Malinowski, Culture, Cultural Theory.

Giriş

Kültür, sosyoloji ve sosyal antropolojinin önemli konularından birini teşkil etmektedir. Özellikle sosyal antropoloji araştırmalarında merkezi noktanın kültür olduğunu –ki sosyal antropolojinin diğer ismi kültürel antropolojidir- rahatlıkla söyleyebiliriz. Sosyolojide topluma yapılan atıflar sosyal antropolojide kültüre yapılmaktadır.¹

Sosyal bilimler alanında kültür üzerine çalışmış ve çalışmakta olan birçok araştırmacı bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Bronislaw Malinowski'dir.² Sosyal antropolojinin kurucusu ve katılımcı gözlem yöntemini ilk defa bilimsel ölçütlerde uygulayarak bu yöntemin sosyal antropolojinin temel yöntemi olmasını sağlayan kişi olarak Malinowski, kültür üzerinde yoğun şekilde durmuş ve bir kültür teorisi geliştirmiştir. Kültür üzerine yaptığı araştırmalarının sonuçlarını olabildiğince geniş perspektifte bir araya getirerek ortaya koymuş

¹ Gerçekte toplum ve kültür öylesine birbiriyle yakın ilişkili kavramlardır ki ikisini birbirinden ayırarak araştırmak mümkün değildir. Sonuçta topluma yapılan her atıf ister istemez o toplumun kültürüne de atıf yapmayı zorunlu kılmaktadır. Aynı şekilde kültüre yöneldiğimizde zorunlu olarak o kültürü yaşayan topluma da yöneliriz.

² Bronislaw Malinowski 7 Nisan 1884'de doğdu ve 16 Mayıs 1942'de öldü. Polonyalı asıllı İngiliz antropolog. Etnoğrafik alan çalışmalarının öncülerinden olmasından dolayı 20. yüzyılın en önemli antropologlarından biri olarak tanınmaktadır. Kültürel antropoloji çalışmaları ile Melanezya antropoloji araştırmalarına büyük katkı sağladı.

1914'de Papua Yeni Gine'de Trobriand Adaları'na gitti. Bu seyahati esnasında I. Dünya Savaşı başladı ve Britanya ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu kuttuplaşması neticesinde Avustralya yönetimi (Malinowski o dönemde Avustralya'da araştırma için bulunuyordu) kendisine iki opsiyon tanıdı: Ya Trobriand Adaları'na sürgün edilecek ya da savaş esnasında gözetiminde tutulacaktı. Malinowski, Trobriand Adaları'nı tercih etti. Bu süre zarfında Malinowski saha çalışmaları yapma fırsatı buldu ve şu an antropolojik metodolojide kilit rol oynayan "katılımcı gözlem" kuramını oluşturdu.

1922'ye kadar Malinowski antropoloji alanında doktora derecesini kazanmıştı ve London School of Economics'de öğretmenlik yapıyordu. 2.Dünya Savaşı sırasında ABD'ye gitti ve 1942 yılındaki ölümüne kadar orada dersler verdi. Malinowski'nin Eserleri şunlardır: 1-Trobriand Adaları 2-Batı Pasifik Argonutları 3-İlkel Toplum Miti 4-İlkel Toplumda Suç ve Gelenek 5-Yabanıl Toplumda Cinsiyet ve Baskı 6-Kuzeybatı Melanezya'da İlkel Seksüel Yaşam 7-Mercan Bahçeleri ve Onların Sihiri: Trobriand Adaları'ndaki tarım ritüelleri ve toprağı işleme yöntemleri üzerine bir çalışma 8-Bilimsel Bir Kültür Teorisi 9-Büyü, Bilim ve Din 10-Kavramın Sınırlı Anlamına İlişkin Bir Günlük.

ve bu alanda da sosyal antropoloji araştırmaları üzerinde derin izler bırakmıştır.

1. Kültür Nedir?

Kültür, Latince “Cultura” kökünden türetilmiş Fransızca bir kelimedir. Ekin ekmek, yetiştirmek, terbiye etmek anlamlarına gelmektedir.³

“Kültürle ilgili kapsamlı ilk tanımlamanın İngiliz Antropolog Tylor’a ait olduğu söylenebilir. O, kültürü ‘kişinin, toplumun bir yesi olarak kazandığı bilgi, inanç, sanat, hukuk, âdet, gelenek, alışkanlık ve yeteneklerin bütünü’ şeklinde tanımlamıştır.”⁴ Bu tanımdan sonra günümüze gelene kadar kültürün birçok tanımı yapılmaya çalışılmıştır.

Ülkemizde kültürü sistemli bir şekilde ilk defa tarif eden Ziya Gökalp olmuştur. O, kültürü şu şekilde tarif eder: “Cemiyetin bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani aralarında bir dayanışma vücudunda getiren dini, ahlaki, hukuki, bedii, içtimai, iktisadi ve fenni müesseselerin hey’eti mecmuasıdır.”⁵ Dönmezer kültürü “daha çok insanın yarattığı hayat tarzı” şeklinde tanımlamaktadır.⁶ Marshall ise “sosyal bilimlerde kültür, insan toplumunda biyolojik olarak değil toplumsal araçlarla aktarılıp iletilen her şeyi anlatır” şeklinde tanım getirmiştir.⁷ Er’in kültür tanımı “insanın insan tarafından tesis edilmiş ve vücudunda getirilmiş çevresidir” şeklinde dir.⁸ Turhan kültürün daha geniş bir tarifini yapmaktadır:

“Kültür, bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki toplum içinde mevcut her nevi bilgiyi, alakaları, itiyatları, kıymet ölçülerini, ummi atitt, görüş ve zihniyetleriyle her nevi davranış şekillendirir. Bütün bunlar birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hussi bir hayat tarzı temin eder.”⁹

³ Daha geniş bilgi için bkz. Mustafa Erkal, *Sosyoloji(Toplumbilim)*, Der Yay., İstanbul 2006, s.143; Anthony Giddens, *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, Sav Yay., İstanbul 2009, s.32; H.İbrahim Bahar, *Sosyoloji*, USAK Yay., İstanbul 2005, s.63-66.

⁴ William A.Haviland ve diğerleri, *Kültürel Antropoloji*, Çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, Kaknüs Yay., İstanbul 2008, s.103.

⁵ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Haz. Mehmet Kaplan, MEB Yay., İstanbul 1976, s.25.

⁶ Sulhi Dönmezer, *Sosyoloji*, Savaş Yay., Ank.1984, s.116.

⁷ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim-Sanat Yay., Ank.1999, s.442.

⁸ İzzet Er, *Din Sosyolojisi*, Akçağ Yay., Ank.2008. s.249.

⁹ Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri*, Edebiyat Fak. Yay., İstanbul 1959, s.40.

Çalışmamızın merkezindeki isim olan Malinowski yukarıda örneklerini verdiğimiz şekilde net bir kültür tanımı yapmaz. O, soyut kavramların tanımının yapılmasının zorluğunun farkındadır. Çok genel ifade kullanarak kültürü “ihtiyaçların giderilmesi ve somut problemlerin çözümünde yardımcı araç” olarak kabul etmektedir.¹⁰

Kültürün birçok tarifi yapılmıştır. Ancak üzerinde sosyal bilimcilerin çoğunun mutabık kaldığı “efrâdını câmi’ ağıyarını mâni” tanımı yapılamamıştır. Günümüzde kültür üzerinde çalışanlar tanımlamadaki bu zorluktan dolayı “kültürü tanımlamaktan çok tanıtmak” gerektiğini söylemektedirler.¹¹ Günümüz sosyal bilimler çalışmalarındaki eğiliminin de bu yönde olduğu görülmektedir. Her ne kadar tarifler üzerinde durulmaya çalışılsa da kültürle ilgili asıl önemli konunun onun özellikleri olduğu kabul edilmektedir. Kültür konusunu ele alan hemen hemen tüm kitaplarda kültürün özelliklerine önemle atıf yapılması bu durumun en güzel göstergesidir.¹²

2. Kültürün Özellikleri

Kültür kavramını tanımlama zorluğu bu kavramın özelliklerine bakmayı gerekli kılmaktadır. Her ne kadar kültürün birçok özelliği olsa da biz burada bütün kültürlerin paylaştığı, kültür araştırmacıları tarafından da genel kabul görmüş olan beş temel özellikten bahsetmeye çalışacağız. Bunlar bütünlük, öğrenilme, paylaşılma, devingenlik ve simgeselliktir.¹³

Kültür, birbirinden ayrı parçaların bir araya gelerek oluşturduğu, düzenli bir bütün olarak fonksiyon gösteren iyi yapılanmış bir sistem olarak ön plana çıkmaktadır. Bu parçaların her biri kendine özgü nitelikleriyle ve sistemin içerisinde ait oldukları yeriyile ayrı bir birim olarak kabul edilse de sınırlarının çoğunlukla belirsiz olduğu açıktır.

Kültürün bölümleri arasında belli bir tutarlılık vardır. Ancak bu durum tam bir uyum olması gerektiği anlamına asla gelmez. Yüzde yüz uyum hiçbir toplumda gerçekleşmez. Her kültürde birey-grup-kurum çatışması mutlaka olur. Sadece toplumlardaki çatışma

¹⁰ Bronislaw Malinowski, *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, Çev. Hüseyin Portakal, Kabalcı Yay., İstanbul 1992, s.22.

¹¹ Bkz. Bozkurt Güvenç, *Kültürün ABC’si*, Yapı-Kredi Yay., İstanbul 1997, s.54; Aziz Çalışlar, *Ansiklopedik Kültür Sözlüğü*, Altın Kitap, İstanbul 1983, s.268; Zeki Aslantürk-Tayfun Amman, *Sosyoloji “Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler”*, Çamlıca Yay., İstanbul 2001, s.224.

¹² Bkz. Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Boyut Yay., İstanbul 2010, s.96; M.Sait Doğan-Selahattin Özyurt-Galip Boztoprak, *Sosyoloji Çarşısı*, E Yazı Dizisi, İstanbul 2009, s.301; Joseph Fischer, *Sosyoloji Nedir?*, Çev. Nilgün Çelebi, Anı Yay., İstanbul 2008, s.154.

¹³ William A.Haviland ve diğerleri, s.104-120.

seviyesi farklılık arz eder. Ancak bu çatışma bütünlüğe zarar verecek boyutlarda olmadıkça o kültür hayatini devam ettirir. Bir başka açıdan söyleyecek olursak mevcut kültür, gerilimleri absorbe ettiği müddetçe yaşamaya devam eder. Çözüm üretmekte yetersiz kalırsa kültürel bunalım oluşur. Ancak kültürel bunalım ilelebet sürmez. Belli bir müddet sonra kültürün bölümleri tekrar tutarlı bütünlüğe kavuşur.

Kültürün bir diğer özelliği onun öğrenilir olmasıdır. Birey, kültürü onun içinde büyüyerek öğrenir ve böylece toplumun üyesi haline dönüşür ki buna 'kültürlenme' denilmektedir.

Kültürlenmenin önemi "bireye gereksinimlerini nasıl doyuracağını öğretmesinde" yatar. Her kültür, gereksinimlerin nasıl karşılanacağını kendi belirler. Dolayısıyla kültürün belirlemiş olduğu 'gereksinim karşılama durumunu' öğrenmek kişi için zorunludur. Bu ise kalıtımla aktarılmayıp öğrenmeyle gerçekleşir.

Kültür toplumun tüm üyeleri tarafından paylaşılır. Ancak bu paylaşılma her birey için aynı olmayıp bazı farklılıklar gösterir. En temeldeki fark ise kadınla erkeğin rollerinde görülür. Kültürdeki paylaşılma farklılıkları doğal kabul edilir ve zaten kültürün kendisi buna engel değildir. Hatta kültür bireyleri buna zorlamaktadır.

Kültür hareketlere ve eylemler karşılık verir. Kültürel sistemdeki bir öge değişirse veya sistem dışı baskıyla karşılaşarsa tüm kültür sistemi bu değişikliğe ayak uydurmak için hareketlenir. Çünkü kültür hayatini devam ettirebilmek için değişen koşullara uyum sağlayabilecek kadar esnek olmalıdır. Kültürlerin tamamı devingen olsa da bu devingenliğin hızı her kültürde aynı değildir. Bazı kültürler değişikliğe çok direnç gösterirken bazı toplumlarda değişikliğe uyum daha hızlı olur.

Kültürün bir diğer özelliği simgeselliktir. Simge, bir şeyi anlamlı biçimde temsil eden işaretler, amblemler, sesler gibi unsurlara denir. İnsan davranışlarının çoğu da simgelerle anlamlı bir biçimde ortaya konulmaktadır. Ancak simgelerin anlam kazanabilmeleri için insanlar bu simgeler üzerinde hemfikir olmalıdırlar. Hayatımızda bir çok simge vardır: Bayrak, nikah yüzüğü, para... gibi. Bu simgeler toplum hayatının tüm katmanlarına girmiştir.

Toplumların tamamı için aynı simgeler söz konusu olmayabilir. Bazı simgeler birçok toplumda ortak olsa da çoğu simge bir veya birkaç toplum için anlamlıdır. Örneğin inek Hindular için kutsal bir simgedir. Hilal ise Müslümanların önemli bir simgesidir.

Buraya kadar açıklamaya çalıştığımız kültürün bu beş temel özelliği her kültür için kabul edilen özelliklerdir ve araştırmacılar tarafından da genel olarak kabul edildiğini rahatça söyleyebiliriz. Ancak kültür üzerine yapılan çalışmalarda kültürün daha farklı özel-

liklerini ortaya koymaya çalışan tabiri caizse kültürle ilgili ekstra şeyler söyleyen araştırmacılara da rastlanmaktadır. Bunlardan birisi de Bronislaw Malinowski'dir.

3. Kültürün Temel Aksiyomları

Malinowski *Bilimsel Bir Kültür Teorisi* adıyla Türkçeye çevrilen eserinde kültürle ilgili -yukarıda üzerinde durmaya çalıştığımız özelliklerine ek olarak- 'Temel Aksiyomlar' başlığıyla onun bir takım farklı özelliklerine dikkat çekmektedir. Bunların ilkinde göre "kültür bir araçtır ve ihtiyaçların giderilmesi, özel, somut problemlerin çözülmesinde yardımcıdır."¹⁴ Malinowski burada kültürün özelliklerinden öğrenilmeye (ihtiyaçların giderilmesinin öğrenilmesi) atıf yapıyor gibi gözükse de, aslında O, "özel ve somut problemlerin çözümünü" ekleyerek çerçeveyi daha da genişletmiş olmaktadır. Ayrıca kültürün araç olduğu vurgusu önemlidir.

Kültürle ilgili ikinci temel aksiyoma göre "kültür bir nesneler, eylemler ve zihniyetler sistemidir."¹⁵ Yani kültür; düşünceler, bu düşüncelerin harekete dökülmüş şekli olan eylemler ve nesnelerden oluşan bir sistemdir. Kültürün hem maddi olan yönü (nesneler ve görülür eylemler) hem de manevi yönü (zihniyetler) vardır. Bu iki yönün toplamı bize kültür sistemini vermektedir.

Malinowski kültürle ilgili üçüncü aksiyomunda "kültür kurumlar halinde örgütlenmiştir" der.¹⁶ Bu nokta önemlidir zira bir yapının nasıl örgütlendiği o yapıyı anlamamızda önemli bir etkidir. Toplumlar da altı temel kurum vardır. Bunlar din, aile, ekonomi, eğitim, siyaset ve boş zaman kurumlarıdır. Kültür de kurumlar halinde örgütlenir. Eğer kurumlardan herhangi birinde bir değişme olursa bu durum derhal diğer tüm kurumlara yansır. Ancak kurumlardaki değişimin birbirini etkileme oranı hepsinde aynı olmaz. O dönemde toplumda mihver kurum hangisiyse diğer kurumları en çok etkileyen kurum odur. Mesela günümüzde ekonomi ve siyaset diğer kurumlara göre daha etkili hale gelmişlerdir. Bu iki kurumda oluşan ufak değişimler dahi toplum tarafından hemen fark edilmekte ve geniş etkileşimlere sebep olmaktadır. Ama mesela eğitimde olan değişimler toplumu ekonomi ve siyaset kurumları kadar etkileyememektedir. Bunun temel sebebi, günümüz dünyasındaki mihver kurumların ekonomi ve siyasete kaymış olmalarında yatmaktadır.

Dördüncü ve son aksiyoma göre "el ürünleri, gruplar ve sembolizm kültür sürecinin üç boyutudur ve birbirine sıkıca bağlıdır."¹⁷

¹⁴ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.22.

¹⁵ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.22.

¹⁶ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.23.

¹⁷ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.24.

Kültürün özelliklerinden birinin sembolizm olduğu biliniyor. Malinowski burada sembolizme ek olarak el ürünleri ve grupları kültürün boyutları olarak tanımlayarak olayı daha geniş boyuta taşımaktadır.

Kültürün özelliklerini destekleyen olgular olarak bakabileceğimiz bu aksiyomlar kültürün ne kadar girift ve geniş bir kavram olduğunu ortaya koymaktadır. Kültürün tam olarak tanımlanmasının zorluğu burada yatmaktadır. Kültürü tanımanın çerçevesi bununla da sınırlı değildir. Onu daha iyi tanımak için fonksiyonlarını bilmek gerekir. Malinowski tarafından ortaya koyulmuş olan kültürün fonksiyonları bilinmeden kültürün bilinmesi eksik kalacaktır. O, kültürün fonksiyonlarını “ihtiyaçlar teorisi” başlığında temellendirmeye çalışmıştır.

4. Kültürün Temeli: İhtiyaçlar Teorisi

Malinowski bütün başarılı kültürlerin üç temel fonksiyonu olduğunu belirtmektedir. Bunlar biyolojik, âletse ve birleştirici fonksiyonlardır.¹⁸ Kültür, hayatımız için gerekli olan mal ve hizmet üretimini mutlaka sağlamalı, üyelerin biyo-psiko-sosyal ihtiyaçlarını çözmelidir. Çatışmalar çözümlenmeli; kültür, değişen koşullara ayak uydurabilmeli ve bireyleri hayat için gereken etkinliklere yönleltmelidir. Kültür yiyecek, üreme gibi biyolojik; eğitim, sağlık gibi araçsal; din, estetik gibi birleştirici gereksinimleri karşılamalıdır.

Malinowski'ye göre bu üç fonksiyonun içinde en önemlisi –yani kültürün asıl fonksiyonu- biyolojik fonksiyondur. Ona göre “biyolojik gereksinimler kültürel sistemde karşılandığında yeni kültürel gereksinimler üretmektedir. İnsanlar biyolojik gereksinimlerine yanıtlar vermeye başladıkları andan itibaren bu yanıtlar yeni kültürel ihtiyaçlar üretmeye başlar.”¹⁹

İhtiyaçlar teorisi Malinowski'nin kültür teorisinin önemli bir alt başlığıdır. Bu teori “kültür nasıl ortaya çıkar?” sorusuna verilen cevabı içerir. Her ne kadar kültürün nasıl ortaya çıktığını net olarak cevaplamak imkansız gibi gözükse de Malinowski'ye göre bu soruya cevap verilebilir.

Kültürün temelini yani nasıl ortaya çıktığını belirleyebilmek için yapılması gereken ilk şey ihtiyaçların hangisinin temel ihtiyaç hangisinin arızı ihtiyaç olduğunu belirlemektir. Bu noktada Malinowski, iki temel aksiyom ortaya koyarak işe başlar:

“1) Her kültür biyolojik ihtiyaçlar sistemini doyurmak zorundadır. Bunlar metabolizma tarafından belirlenen ihtiyaçlar-

¹⁸ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.24.

¹⁹ Sibel Özbudun- Balkı Şafak- N.Serpil Altuntek, *Antropoloji: Kuramlar, Kuramcılar*, Dipnot Yay., İstanbul 2005, s.109

dır. Üreme, yemek...gibi. 2) Her kültürel ilerleme insan anatomisinin aletlerle tamamlanışını ifade eder. Dolaylı ya da dolaysız olarak bedensel bir ihtiyacın doyurulmasına hizmet eder. Gelişme tarihi düşünülürse şu ortaya çıkar: insanın kendi anatomik gerçeğini bir iple, bir taşla, ateşle ya da koruyucu bir örtüyle tamamlamaya başladığı andan itibaren böyle el ürünlerinin, alet ve araçların kullanılması yalnız bedensel bir ihtiyaca uygun olmakla kalmaz, aynı zamanda türetilen ihtiyaçlar da doğurur... Bir kültürel etkinlik başlar başlamaz yeni bir tür ihtiyaç ortaya çıkar ki bu yeni ihtiyaç biyolojik ihtiyaçlara sıkı sıkıya bağlıdır ve onlara dayanır. Ancak kendisiyle birlikte yeni türden amaçlar da getirir.”²⁰

Malinowski'ye göre “her faaliyet tipinin eğer kültürel olarak kalıcılaştırılması yani grubun kültür mirasına girmesi gerekiyorsa çok belirli bir tarz ve biçimde örgütlenmesi gerekir. Dolayısıyla hiçbir unsur, âdet ve düşünce kendisi için temel olan gerçek kuramsal çerçevesine oturtulmadıkça kavranamaz.”²¹

Temel ihtiyaçlara her kültür belirli tepkiler verir. Bu tepkiler isim olarak ortak olsa bile şekil olarak hemen her kültürde farklıdır. Aşağıdaki liste temel ihtiyaçlarla kültürel tepkilerin kısa bir özeti olarak, Malinowski tarafından hazırlanmıştır:

<u>Temel İhtiyaç</u>	<u>Kültürün Tepkisi</u>
1-Metabolizma	Beslenme Sistemi
2-Üreme	Akrabalık
3-Bedensel Rahatlık	Konut
4-Güvenlik	Koruma
5-Hareket	Faaliyetler
6-Büyüme	Eğitim
7-Sağlık	Hijyen ²²
Sonuç olarak,	

“kültür, birincil olarak insanın gereksinimleri üzerine temellenir. Birincil biyolojik gereksinimler kültürün araçsallıkları aracılığıyla karşılanırken insan davranışına yeni belirleyicileri dayatır, yeni gereksinimleri geliştirir. İnsan ilkin gereksinimlerini, mamullerini ve besin üretme faaliyetlerini bilginin rehberliğinde örgütlemelidir. İlkel bilim gereksinimi bundan doğar. İnsan eylemi ise başarı

²⁰ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.35-36.

²¹ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.78-79.

²² *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.105.

inancıyla yönlendirilmelidir. Büyü bundan kaynaklanır. Sonuçta insan bir kez bilgi ve öngörü sistemleri geliştirdiğinde kökeni, yazgısı, yaşam, ölüm ve evrenin sorunlarını araştırmak durumundadır. Böylelikle insanın sistemler inşa etme ve bilgiyi örgütleme gereksiniminin bir sonucu olarak din ortaya çıkar.”²³

5. Kültürel Artıklar

Kültürel Artık kavramı “toplum için bir amacı, geçerli bir fonksiyonu olmadığı halde yaşamaya devam eden uygulamaları” ifade etmektedir.²⁴ Ancak uygulamalar bu halleriyle toplumda uzun müddet yaşayamayacaklar ve belli bir müddet sonra ortadan kalkacaklardır. Artıkların durumu sadece bir geçiş dönemidir.

Kültürel artık kavramına bakışta sosyal bilimciler arasında iki eğilim olduğu söylenebilir. Çoğunluk konuya yukarıdaki çerçevede yaklaşmaktadır. Diğer grup ise kültürel artık kavramını kabul etmemektedirler. Malinowski de bu gruba dahildir. O’na göre, her uygulama bir amaç ve toplum için geçerli bir fonksiyon ifade eder. Eğer fonksiyonu olmasaydı ortadan kalkardı. Zira kültürde var olan her şeyin mutlaka bir fonksiyonu vardır. Malinowski, bu görüşünü Batı toplumlarından verdiği örneklerle temellendirir:

“Teknolojik gelişme içinde motorlu araç atı bir vuruşta püskürttü. Bir at arabası hatta bir Hamson Kupası bile Londra ya da New York caddelerine uymaz. Ama böyle artıklarla karşılaşılabiliyor. Belli bir gün ve gecelerde belli yerlerde atlı kupalar görülüyor. Bir artık mıdır bu? Hem evet hem hayır. Eğer onu en iyi en hızlı ve en ucuz ulaşım türü olarak ele alıyorsak elbette bir tarih aykırılığıdır ve artıktır. Belli ki atlı araba fonksiyonunu değiştirmiştir. Peki bu fonksiyon bu günkü durumla uyumlu değil midir? Açık ki uyumludur. Böyle kalıntı bir ulaşım tarzı bugün ‘geçmişe yolculuk’ biçiminde nostaljik bir duygu uyanırmaya hizmet eder... Ayrıca mesela İngiltere ve Fransa’nın bazı bölgelerinde merkezi ısıtmanın tam tersine şöminenin hâla egemen olduğunu görürüz. Ama bunu İngiliz alışkanlıklarının, tutumlarının, sportif yaşam tarzının bütünü bağlamında ve açık bir ateşin evdeki rolü ve sınırsız etkisi bağlamında incelersek, onun bir İngiliz evinde ya da New York’un bir apartman dairesinde çok belirli bir rolü yerine getirdiğini saptamak zorunda kalırız.”²⁵

²³ Bronislaw Malinowski, *Bilim, Büyü ve Din*, Çev.Hüseyin Portakal, Kabalcı Yay., İstanbul 2000, s.61-62.

²⁴ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.60.

²⁵ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.60-61.

Malinowski artık kavramının dış gözlemde bakış açısını daraltan etkili ama olumsuz bir yönü olduğunu belirtir. Birçok araştırmacı kafasında kurguladığı ve bilimsel olduğuna inandığı fikirlerine uymayan bulguları ‘artık’ gibi kavramlara yüklemişlerdir. Bunu Morgan’dan verdiği bir örnek ile açıklar:

“Morgan’ın çığır açan akrabalık sistemlerinin sınıflayıcılığı keşfini ele alalım. Morgan bunları eski gelişme aşamalarının artık olarak görür. Akrabalık adlarının türüyle aile kurumunun örgütlenişi arasındaki olağanüstü sıkı ilişkiyi göstermeyi başardığı düşünülünce ‘her iki olay birbiri karşısında kel başa şimşir tarak gibidir’ demesi insana inanılmaz görünür.”²⁶

Malinowski’nin Morgan’dan örnek vermesi bu noktada anlamlıdır. Zira Morgan ailenin aşamalarıyla ilgili oluşturduğu şablonunda aileyi “rastgele cinsel ilişki” dönemiyle başlatıp sonunda “tek eşli evlilik sistemine” ulaşıldığını söyler. Ancak araştırmalarında bir tane bile “rast gele cinsel ilişki” dönemini gösteren bulguya ulaşamamıştır. Ancak Morgan, kafasındaki şablonu değiştirmemiş ve ‘artık’ gibi kavramların arkasına sığınmıştır.²⁷ Bu tip durumlara ilk antropologlarda rastlanmaktaydı.²⁸ Görüldüğü gibi Malinowski ‘artık’ kavramını reddetmekte, kültürdeki her şeyin bir fonksiyonu olduğunu belirtmekte ve bu kavramın ön yargıları besleyen bir yönü olduğunu da vurgulamaktadır.

6. Kültürel Araştırma Eleştirileri

Sosyal Antropoloji alanında yapmış olduğu derinlikli araştırmalarıyla tanınan Malinowski, Sosyal Antropoloji alanının temel taşlarını yerlerine koymuş bir kişi olarak, kültür araştırmalarında görmüş olduğu eksiklik ve yanlışlıkları da eleştirmiştir. Bu eleştirilerden ilkinin yüzeysellik eleştirisi olduğu söylenebilir.

Sosyal Antropolojinin ilk dönemleri, araştırmalardaki bazı yüzeyselliklerin öne çıktığı dönemler olarak kabul edilebilir. İlk defa uzun süreli olarak alan araştırması yapan kişi olarak Malinowski yüzeysel yaklaşımları eleştirmiştir. Mesela ilkel toplumlardaki öyküleri kaydeden araştırmacıların bunları metinle sınırlı gördüklerini vurgulamaktadır.

“Oysa ilkelerin her öyküsünün işlevsel, kültürel ve faydacı yanı, metinde olduğu kadar öykünün anlatılışında, cisimlenişinde ve içeriksel bağlamında da kendisini gösterir. Bir öy-

²⁶ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.61.

²⁷ Daha geniş bilgi için bkz. Nephane Saran, *Antropoloji*, İnkılap Yay., İstanbul 1989, s.196.

²⁸ Konuyla ilgili daha geniş bilgi için bkz. Evans Pritchard, *Sosyal Antropoloji*, Çev.Fuat Aydın-İrfan İnce-Muharrem Kılıç, Birey Yay., İstanbul 2005.

küyü kaydetmek onun yaşamda ortaya çıktığı bulanık, karmaşık biçimi izlemekten ya da içinde ortaya çıktığı diğer sosyal ve kültürel gerçeklikleri izleyerek onun işlevini araştırmaktan daha kolaydır. Bu kadar çok metne sahip olup bu kadar az şey bilmemizin nedeni budur.”²⁹

Ona göre, bunun yerine antropolog,

“...misyon arazisindeki verandada ya da çiftçinin bungalovunda alışmış olduğu üzere koltuğunda oturup elinde kalemi ve not defteriyle bazen de bir viski sodasıyla donanmış olarak rehberlerden bilgi topladığı, öyküleri kaydettiği ve ilkelerin metinlerine ilişkin yüzlerce sayfa kağıt biriktirdiği rahat konumundan vazgeçmelidir. Köylerin dışına çıkmalı, yerlileri bahçelerdeki çalışmada, sahilde ve cangılda izlemelidir. Onlarla birlikte en uzak kumsallara, en yabancı soyların yanına gitmeli; balıkçılıkta, ticaretle ve köyler arası törensel ziyaretlerde onları gözlemelidir. Bilgi ona ilkelerin yaşamı üzerine kendi gözlemleriyle beslenerek gelmeli, gönülsüz rehberlerden damla damla koparılmalıdır.”³⁰

Ayrıca,

“Antropolog, bir rehberle konuşup yerlinin görüşünü, örneğin ölümden sonraki yaşama ilişkin görüşünü formülleştirebilir. Bu görüş yazıyla saptanır, cümlelerin öznesi çoğul konur ve biz ‘yerlinin inancı şöyle şöyledir’ diye bir şeyler öğreniriz. Buna tek boyutlu bilgi diyorum. Daha sonra olayın üzerine gidilmeli, olayların çeşitliliğini basitleştirecek yöntemsel ölçütler konmalı. Her rastlantısal yöntem kesinlikle bilim dışı olarak terk edilmeli.”³¹

Malinowski kendi dönemiyle ilgili olarak isim vererek de yüzeysellik eleştirisi yapmıştır: “Dr. Lowie (ABD’de Antropoloji konusunda en büyük uzman) şu görüşü dile getiriyor:

“Töresel bir niteliğe sahip olan yasalara, genelde bizim yazılı yasalarımıza göre daha bir özenle uyuluyor ya da daha doğrusu kendiliğinden boyun eğiliyor.’ İlkel bir Avustralyalının yasalara özenle boyun eğmesini, New York’ta oturan biriyle ya da bir Melanezyalının yasalara boyun eğmesini Glasgow’un kurallara uymayı sevmeyen bir vatandaşınkiyle karşılaştırmak, tehlikeli bir yöntemdir ve böyle bir karşılaştırmadan sonuçları gerçekte çok genel olabilir ve tüm anlamını yitirebilir.”³²

Yukarıdaki örnekten daha toparlayıcı bir örnek de sunar Malinowski. Melanezya bölgesindeki Trobriand adalarında yaşayan hal-

²⁹ *Bilim, Büyü ve Din*, s.110.

³⁰ *Bilim, Büyü ve Din*, s.151.

³¹ *Bilim, Büyü ve Din*, s.266-267.

³² Bronisław Malinowski, *İlkel Toplum*, Çev.Hüseyin Portakal, Öteki Yay., Ank.1998, s.16.

kın en önemli geçimi balıkçılıktır. Dolayısıyla kano yapımı ve kullanımı son derecede önem kazanmıştır. Kano üzerinden verdiği örnek ve sonucunda yaptığı yorum Malinowski'nin bakışını çok net şekilde ortaya koymaktadır:

“Her kanoda, bu küçük sandal üzerinde hak sahibi olan bir adam vardır. Diğerleri tayfa görevi yüklenmiştir. Kural olarak aynı alt klandan olan bu insanlar birbirlerine ve köylerinde yaşayan diğer insanlara karşı aynı sorumlulukları taşımaktadırlar. Köylüler balığa çıkmak istedi mi kanonun sahibi hayır diyemez. Sandalını hizmete sunmak zorundadır. Ya sandalının başına geçer kendi gider veya bir başka kişinin sandalını kullanmasına izin verir. Sandalda bulunan kişilerin de sandal sahibine karşı sorumlulukları vardır. Herkes kendi yerini almalı ve görevini yerine getirmelidir. Kayıkta bulunanlar yaptıkları işin karşılığı olarak tutulan balıklardan paylarına düşeni alacaklardır. Yani bir sandalın sahibi olmak ve onu kullanmak bir küme insanı, bir çalışma takımı halinde birleştiren kesin yükümlülükler ve görevler içerir.

Kano sahipleriyle kanoyu kullananların, kendi ayrıcalıklarını, akraba ve dostlarından herhangi birine bırakmakla yükümlü olmalarıysa durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu sık sık yapılmaktadır ancak hak ve ayrıcalıklar belli bir nedenle, karşılığında başka bir şey almak üzere bir başkasına devredilmektedir. Bütün ayrıntıları kavramayan ve bu işlemlerin inceliklerini görmeyen bir gözlemciye bu durum ortaklaşmacılığın benzeri bir işlemler dizisi olarak gözükabilir. Yani sandalın bir küme insana ait olduğu ve bütün bir topluluk tarafından eşit haklarla kullanıldığı sanılabilir.

Örneğin Dr.Rivers, ‘Melanezya kültürünün öğelerinden biri de –her zaman için değilse bile- genellikle bir kanonun bütün bir topluluğun ortak mülkiyetinde bulunması olgusudur’ diye bilgi veriyor bize. Daha ilerideyse bu sözleriyle ilgili olarak ‘Melanezya halkına mülkiyet konusunda büyük ölçüde ortaklaşmacı duyguların egemen olduğunu’ yazıyor. Böyle bir genelleme yapmak çok yanlıştır. Herkesin hakkı çok kesin çizgilerle belirlenmiştir. Bu durumda mülkiyet, ortaklaşmacılık dışında çeşitli şekillerde nitelendirilebilir. Melanezya’da ‘toplumculuk’ ya da ‘ortaklaşmacılık’ niteliğini hiçbir şekilde göstermeyen, birleşik ve birkaç kişinin pay sahibi bulunduğu karmaşık bir mülkiyeti elinde bulundurma dizgesi vardır. Çağdaş bir anonim şirket de bu durumda ‘ortaklaşmacı kuruluş’ diye adlandırılabilir. Aslında yabancı kurumları ‘ortaklaşmacılık’, ‘anamalcılık’ ya da anonim şirket gibi günümüz ekonomik koşullarından ya da siyasal çekişmelerin biçimlendirdiği koşullardan ödünç alınmış terimlerle tanımlamak ancak ve ancak yanıltıcı olacaktır.”³³

³³ Bronislaw Malinowski, *Yabancı Toplumda Suç ve Gelenek*, Epsilon Yay., İstanbul 2003, s.28-29.

Görüldüğü gibi yüzeysellik Malinowski'nin üzerinde önemle durduğu ve son derece de rahatsız olduğu bir konudur.

Sosyal Antropoloji araştırmalarında Malinowski'nin rahatsız olduğu konulardan biri de önyargılardır. Özellikle ilk dönem antropologlarının çoğunun genelde ön yargılardan hareket ettikleri net olarak görülmektedir. Bu durumu anlamak için ilk dönem antropologların eserlerine bakmak yeterlidir. Ön yargıların Antropologları yüzeysel araştırmalara yönelttiği ve araştırma sonuçlarını kafalarındaki ön yargılı şablona uygun olarak yorumladıkları görülmektedir. Bu durumun en bariz göstergesi olarak Pritchard "ilkel toplum" isimlendirmesini örnek olarak vererek aslında bu toplumların en az bizim kadar eski tarihe sahip olup birçok yönlerden bizden daha gelişmiş olduklarını söyler ve ilkel kelimesinin seçiminin de büyük bir talihsizlik olduğunu kabul eder.³⁴

Malinowski Sosyal Antropolojideki temel ön yargıyı şöyle betimler: "İlkel toplumlarda bireye kabile, grup ya da sürü tümüyle egemen olur ve birey topluluğun buyruklarına, geleneklerine, toplumun kanılarına kölece bir edilgenlikle boyun eğer. Ona büyü yapılmıştır adeta. Bu postula, ilkelerin anlayışı ve toplumsal yaşamı üzerine yapılan yeni tartışmalarda hâlâ önemli bir rol oynuyor."³⁵ Oysa gerçekte toplumun kurallarına kölece boyun eğme diye bir şey yoktur. Malinowski'ye göre ilkel insan da en az modern toplum insanı kadar kuralları kendi lehine manipüle etme eğilimindedir.³⁶

'İlkelin körü körüne boyun eğmesi' temel önyargı olsa da durum sadece bundan ibaret değildir. Bazı Antropologlar hiçbir kanıtları olmamasına rağmen ilkel kabilelerdeki evliliklerle ilgili çok net bir önyargıdan hareket ediyorlardı: Rast gele cinsel ilişki. "İlkel yasayı inceleyen ilk Alman insanbilimciler de tıpkı İngiliz çağdaşları Sir Henry Maine gibi 'ilkelerde cinsel ilişkinin rast gele yapıldığı ve küme evliliklerinin var olduğu' varsayımından hareket etmişlerdi."³⁷ İlginçtir bu tutum o dönem Batı Dünyası insanların büyük çoğunluğunda vardı.

"İkellik hâlâ saçma, acımasız ve garip gelenekler, gülünç ve ilginç boş inanlarla, iğrenç uygulamalar anlamına gelmektedir. Cinsellikle ilgili tabular, çocuk öldürme, kafa avcılığı, yamyamlık ve daha bir yığın şey insanbilimle ilgili kitapların ciddi bilimsel kitaplar değil de ilgi uyandıran konular olarak değer-

³⁴ Pritchard, s.15.

³⁵ *İlkel Toplum*, s.9.

³⁶ Sibel Özbudun- Balkı Şafak- N.Serpil Altuntek, s.108.

³⁷ *Yabanıl Toplumda Suç ve Gelenek*, s.13.

lendirilmesine ve birçok kişi tarafından salt bu nedenlerle okunmasına yol açtı.”³⁸

Tüm bu ön yargılar Malinowski’nin, kitaplarında yer yer zikrettiği noktalardır ve gerçekte hiçbir ilgisi yoktur. O, bütün bu ön yargılarla dolu Antropolojiyi “kulaktan dolu insanbilim” olarak adlandırmaktadır.³⁹ İşin asıl önemli noktasını ise şöyle açıklıyor: “Bize madalyonun bu yüzünü gösterenler katı yasaya hiçbir şekilde uymayan yerli davranışındaki düzensizlikleri ve karmaşıklıkları pekala biliyorlar.”⁴⁰ Yaptıkları araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşmış olsalar da ilk dönem Antropologların çoğu sonuçları kafalarındaki ön yargılara göre açıkladılar. Yöntem konusundaki yanlış tutumların da bu durumu desteklediği söylenebilir.

Sosyal Antropolojinin araştırma yönteminin temelini ‘katılımcı gözlem’ oluşturur. Sosyal Antropolog inceleyeceği insan grubuna katılır ve belli bir zaman onların içinde kalır. Onlar gibi yaşamaya çalışır. Sorular sorar, onları dinler ve çözümlemelerde bulunur. Tüm bunları, incelediği toplumun dilini öğrenerek yapmalıdır.

Sosyal Antropolojideki ‘katılımcı gözlem’ yönteminin kurucusu ve ilk ciddi uygulayıcısı Malinowski’dir. Yaklaşık beş yıl Papua-Yeni Gine’nin Güney Doğusundaki Trobriand adalarında kalarak araştırma yapmıştır. Yaptığı araştırmalar sonucunda elde ettiği bilgiler Sosyal Antropolojide çığır açmıştır ve yazdığı eserler alanın klasikleri haline gelmiştir. Dolayısıyla Malinowski’yi ‘katılımcı gözlem yönteminin’ tutkulu savunucusu olarak niteleyebiliriz. Onun yöntem eleştirilerinin merkezi noktasını da ‘katılımcı gözlem’ oluşturmaktadır denilebilir.

Yöntem araştırması konusuna Malinowski iki yönden yaklaşır. Bunların ilki daha önce üzerinde durduğumuz yüzeysellik ve ön yargı eleştirileriyle yakından ilişkilidir. Ona göre, yapılan araştırmalar Sosyal Antropologun kafasındaki ön yargılara uyarlanacak şekilde ve yüzeysel yapılmakta, katılımcı gözlem yöntemi çok kısa zamanlar için uygulanmaktadır. Araştırmacı araştırdığı toplumun dilini öğrenmemekte, tuttuğu rehberler vasıtasıyla elde ettiği bilgileri tamamen güvenilir kabul etmekte, bu durum da sağlıklı verilerin toplanmasına sebep olmaktadır. Kendi yaşadığı bir deneyimi -katılımcı gözlemin önemini göstermesi açısından- örnek olarak vermektedir:

“Oburaku’da geçirdiğim birkaç ay boyunca ünlü medyumla konuşmalarım böyle oldu. Yalnız onunla içli dışlı olmakla kalmadım, ruhlarla, onların ülkeleriyle, töreleriyle, neşeli ama biraz sorumsuz mizaçlarıyla da içli dışlı oldum. Bu konu üzeri-

³⁸ *Yabanıl Toplumda Suç ve Gelenek*, s.11.

³⁹ *Yabanıl Toplumda Suç ve Gelenek*, s.131.

⁴⁰ *Yabanıl Toplumda Suç ve Gelenek*, s.134.

ne öğrenilebilecek ne varsa ben de bir ara öğrenmek istiyordum. Dostum, anlattığı öyküleri gönüllü olarak yeniden anlatıyordu. Sorduğum sorulara da basmakalıp cevaplar veriyordu. Bu keramet sahibinin, anlatıları sırasında birçok hileye ve numaraya başvurduğunu öğrendim ve birçok kez aldatmacalarını suçüstü yakaladım. Örneğin ruhların dilini doğaçlama nasıl kullandığını öğrenmek istiyordum. Tuma'da⁴¹ geçen konuşmaları aktarıırken çok rahat bir dil kullanıyordu. Bense onunla konuşurken çok basit sözcükler seçiyordum. Aradan birkaç hafta geçince, aynı şeyi belirtmek için aynı sözcüğü iki kez kullanmadığını saptadım. Demek ki O, zamanın esinlediğine göre her seferinde ayrı bir ruh dilini doğaçlama kullanıyordu ve bunu çok ustaca beceriyordu. Onun hiçbir zaman 'foyasını ortaya çıkarmadığımı' ve numaralarını yüzüne hiçbir zaman vurmadığımı bilmem söylemeye gerek var mı?⁴²

Malinowski'nin yöntem araştırmasına yönelik ikinci eleştirdiği nokta 'saha çalışmaları' konusundadır. Bazı araştırmacılar hiç sahaya inmemekte, yapılan araştırmaları duyarak konuyla ilgilenmektedirler. Malinowski'ye göre böyle bir çalışma yöntemi Sosyal Antropolojiye uymamaktadır.⁴³ Gerçekten ünlü isimlerden bazılarının araştırmaları bile saha araştırması değildir. Mesela Antropolojinin çok ünlü bir ismi ve aynı zamanda Malinowski'nin de hocası olan James Frazer'ın hiç alan araştırması yoktur. O, araştırmacıları mektuplar göndererek çalışmaya teşvik etmiş ancak kendisi sahaya ayak basmamıştır.⁴⁴ Max Müler, Hint Veda metinlerini İngilizceye çevirmiş ancak bir kere bile Hindistan'a gitmemiştir. Taylor ilkel kabile dinleleriyle ilgili teori ortaya koymasına rağmen hiç ilkel kabile içinde bulunmamıştır. Bu isimlere daha birçokları eklenebilir. Saha araştırması yapmayan bu isimler yapılan araştırmaları okuyarak alana vâkıf olmaya çalışmışlardır. Düşüncelerini ve geliştirdikleri teorilerini başkalarının eserleri üzerinden üretmişlerdir. Ancak o araştırmaları yapan bazı Sosyal Antropologların yüzeysel ve ön yargılı çalışmaları sahaya inmeyenleri kimi noktalarda şaşırtmış ve onları 'şu görüşünün kesinlikle ciddiye alınmaya değer bir tarafı yoktur' denilecek konuma itmiştir. Günümüzde yazılan herhangi bir Antropoloji kitabını okuyan kişi bu durumu hemen fark edecektir.

⁴¹ Tuma, Troriand yerlileri tarafından 'ruhların çıktığı ve ölümle tekrar oraya geri döndüğüne' inanılan adanın ismi.

⁴² *İlkel Toplum*, s.168-169.

⁴³ *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, s.112.

⁴⁴ Konuyla ilgili daha geniş bilgi için Malinowski'nin *Bilimsel Bir Kültür Teorisi* adlı eserinin son bölümüne bakılabilir.

7. Malinowski'nin Kültür Teorisine Yöneltilen Eleştiriler

Sosyal Bilimlerde ortaya konan teorilerin bazı noktalardan eleştirildikleri sıkça görülen bir durumdur. Aslında bir teori eleştirilmişse ciddiye alınmış demektir. Bu anlamda Malinowski'nin "kültür teorisi" de üzerinde çok durulan bir teori olmuş ve bazı noktalardan eleştirilmiştir.

Malinowski'nin kültür teorisine yapılan eleştirilerin iki noktada toplandığı görülmektedir. Bu noktalardan birincisi bu teorinin indirgeyici biçimidir. "O'nun genelde kültür kuramının pek tartışmalı olduğu söylenemezse de (insan kurumlarının insan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğunu pek az insan reddedecektir) yine de pek çok sosyal bilimciye rahatsız edici gelen indirgeyici bir biçime sahiptir."⁴⁵ Bu noktadaki eleştirinin temelindeyse Nadel'in dediği gibi 'genellemelerinin doğrudan Trobriand adalarından insanlığa sıçraması'⁴⁶ yatmaktadır.

Bu eleştirinin bir yönden doğru bir yönden ise yanlış olduğu kanaatindeyiz. Tek bir alan araştırmasını insanlığa genellemek noktasındaki eleştiri kabul edilebilir görünse de Malinowski'nin, ulaştığı sonuçları yerine göre Batıyla kıyasladığı unutulmamalıdır. Bir Batılı ve Sosyal Antropolog olarak O, sanayileşmiş toplumları da ilkel toplumları da bir çok kişiden iyi tanıyordu. Dolayısıyla Trobriand adalarından insanlığa sıçraması çok büyük bir kusur olarak görülmemelidir diye düşünüyoruz. Malinowski'nin eleştirilebilecek noktasının 'konuyu anlatırken biraz basitleştirdiği' şeklindeki eleştiri olabileceği söylenebilir.

Kültür Teorisinin ikinci eleştiri noktası kültürün tamamını maddi kültür çerçevesinde açıklamaya çalışması olmuştur.⁴⁷ Kültürün biyolojik ihtiyaçlar merkezinde açıklanması manevi kültür alanını açıklamaya yetmemektedir. Gelenek ve göreneklerin ortaya çıkışı, toplumsal ilişkiler, ritüellerin ortaya çıkışı... gibi konularda O, pek bir şey söylememektedir. Sadece dinin ortaya çıkışını ölüme ve onun üzerine düşünmeye bağladığını görebiliriz.⁴⁸ Bu noktada Malinowski'ye yapılan eleştirinin doğru olduğu kabul edilebilir. Bu iki eleştirilen noktaya rağmen Malinowski'nin kültür teorisinin Morris'in yukarıda söylediği gibi birçok sosyal bilimci tarafından kabul edildiğini söyleyebiliriz.

⁴⁵ Brian Morris, *Din Üzerine Antropolojik İncelemeler*, Çev. Tayfun Atay, İmge Yay., İstanbul 2004, s.233.

⁴⁶ S.F.Nadel, "Malinowski on Magic and Religion", *Man and Culture* içinde, Der. R.Firth, Routledge&Kegan Paul, Londra, 1970, s.190.

⁴⁷ Morris, s.233.

⁴⁸ Morris, s.239.

Sonuç

Kültür, üzerinde çalışılan önemli konulardan biridir. Özellikle Sosyal Antropoloji alanı tamamen kültürle ilgilidir. Sosyal Antropolojinin kurucusu olan Malinowski'nin de kültür üzerinde derinlemesine çalıştığını söyleyebiliriz. O'nun kültür teorisi kesinlikle -bazı ilginç noktalar üzerindeki düşünceleriyle de- üzerinde durulmayı hak etmektedir.

Malinowski'nin kültür teorisinde ulaştığı sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz: *Birinci olarak* kültür temelde bir araçtır. Özellikle ihtiyaçların giderilmesi ve somut problemlerin çözümünde önemli rol oynamaktadır. *İkinci olarak* kültür, kurumlar halinde örgütlenmiştir. *Üçüncü olarak* kültürün biyolojik, aletsel ve birleştirici fonksiyonu vardır. *Dördüncü olarak* kültürel artık diye bir şey yoktur. Fonksiyonu olmayan bir şey toplum hayatından silinir. Artık olarak kalmaz. Bizim artık dediklerimiz fonksiyonları az da olsa devam eden toplumsal olgulardır. *Beşinci olarak* kültürün temeli biyolojik ihtiyaçlardır. Kültür önce biyolojik ihtiyaçları karşılama temelinde ortaya çıkar ve zamanla karmaşık bir yapı kazanır.

Malinowski Sosyal Antropolojinin kurucusu, katılımcı gözlemin ilk bilimsel uygulayıcısı olarak kültürel araştırmalarla ilgili ciddi eleştiriler de getirmiştir. Bunların başında önyargı eleştirisi gelmektedir. Birçok Antropolog kafalarında bazı önyargılar oluşturarak araştırma yapmışlardır. Daha sonra da bu önyargılara uygun olarak da yüzeyel araştırmalar yapılmaktadır. Bir başka önemli problem olarak Malinowski alan araştırması yapmayan araştırmacıları gösterir. Hatta alanın bazı önemli isimlerinin de sahaya inmeden, yapılan araştırmaları okuyarak kuramlar geliştirdiklerini belirtir. Bu konuda haklı olduğu görülmektedir.

Malinowski'nin kültür teorisine yapılan eleştiriler iki noktada yoğunlaşmıştır. Bunlardan birincisi teorisini indirgemeci yönüdür. Sunum olarak "basitleştirerek anlattığı" kabul edilse bile O'nun teorisini indirgeyici bir teori görünümünde değildir. O, teorisini ortaya koyarken yerine göre batı toplumlarıyla dahi karşılaştırmalar yaparak görüşlerini açıklar. İkinci eleştiri noktası ise kültürü maddi çerçeveye oturtup ona hep bu açıdan bakmasıdır. Gerçekte de O, kültürün manevi boyutunu geri plana atmış izlenimi vermektedir.